

ההכרח בקבלת האמונה בה' בשעת הגרות

קבלת אמונת ישראל בגרות
הגיורים בימינו
גירות של מין
דעת הרמב"ם
מסקנה

קבלת אמונת ישראל בגרות

גר הבא להתגייר, מלבד קבלת עול המצוות המעשיות שהוא צריך לקבל על עצמו, ראשית לכל הוא צריך לקבל עליו את אמונת ישראל שהיא השורש לתורת ישראל; ואף אם יקבל עליו לעשות ככל התורה והמצוה פרטיה ודקדוקיה ולא האמין בעיקרי אמונת ישראל, שהם מציאות ה' תורה מן השמים שכר ועונש וכו', לא עשה כלום, וכפי שכתב הרמב"ם בפ"ד מהל' איסורי ביאה 'ומודיעין אותו עיקרי הדת שהוא ייחוד השם ואיסור עבודה זרה, ומאריכין בדבר הזה'.
והדברים מפורשים בדברי החזו"א (יו"ד סי' קיט אות ב):

ונראה שענין גירות אינו אלא למאמין ביסודו שציוה ה' את ישראל חוקים ומשפטים ע"י משה נביאו, והבדילם מכל העמים על ידי מילה וטבילה וקבלה וכו'. אבל אם אינו מאמין בכל זאת, אלא שמקבל עליו להתנהג על פי חוקי התורה מפני שהנהגה הזאת מטיבה אותו או מצלת אותו מן ההיזק, אין זה קבלת גירות וכו'. ומאן דאמר גרי אמת הן (על הכותים) צריך לומר שהיו מאמינים בכל זאת, וקיבלו עליהם גירות, שלא היו ניצולין בענין אחר, ואע"ג שהיה מחמת אונס האריות היו גרים וכו'. ומאן דאמר גרי אריות הם סבר דלא קיבלו גירות, או שלא היו מאמינים בעניינם.

מבואר בדברי החזו"א שקבלת מצוות אינה מספיקה כאשר אינו מקבל את אמונת ישראל. וכדבריו כתב המהר"ל (חידושי אגדות שבת לא, א): 'מכל מקום מין לא הוי בכלל ישראל ולא שייך גביה גירות'.
ונראה להביא ראיה לכך מדברי הרמב"ם (מלכים פ"ח הי"א):

כל המקבל שבע מצוות ונזהר לעשותן, הרי זה מחסידי אומות העולם, ויש לו חלק לעולם הבא. והוא שיקבל אותן ויעשה אותן מפני שציוה בהן הקב"ה בתורה, והודיענו על ידי משה רבינו שבני נח מקודם נצטוו בהן. אבל אם

עשאן מפני הכרע הדעת, אין זה גר תושב, ואינו מחסידי אומות העולם אלא מחכמיהם.

ומבואר ברמב"ם שאפילו גר תושב צריך שיקבל המצוות ויזהר לעשותן מפני שציווה בהן הקב"ה בתורה, ואם בגר תושב כך - כל שכן בגר צדק הבא לקבל את כל התורה, שאם אינו מקבל את התורה מחמת ציווי הקב"ה בתורה אינו גר.

הגיורים בימינו

הגיורים הנפוצים בזמנינו נעשים כידוע בדרך כלל לשם אישות או לשם קבלת זכויות במדינה וכיוצא בזה. והנה כתבו הראשונים ביבמות (כד, ב) שהלכה כדברי האומר שבדיעבד חלה גירותם של המתגיירים לשם אישות ולשם דבר אחר, משום שאגב אונסייהו גמרו וקיבלו. וכתבו רבים מן האחרונים שהדבר ברור שחזקה זו הייתה קיימת רק בזמנם, שהרי הבא להתגייר חפץ להיכנס למסגרת שלומי אמוני ישראל, ולכך אנו אומדים דעתו שוודאי כוונתו היא כנה לקבל עליו את התורה והמצוות, שאי לאו הכי מה הועיל בגיורו, ורק אסף רוח בחופניו, שהרי אם לא ישמור מצוות יהא מנודה מקהל ישראל ולא יעלה בידו חפצו לישא אשה בת ישראל או להרוויח בכל עילה שהייתה לו ברצונו להיכנס לכלל ישראל. מה שאין כן בזמנינו, וכפי שכתב הגרי"א הרצוג "שלפנים בישראל היה העבריין נבזה ונרדף בעמו, וע"כ כשקיבל עליו גוי יהדות אעפ"י שהסיבה הראשונה שהביאתו לכך היתה אישות הרי ידע שיהא מצבו רע מאוד בחברה היהודית (ומהחברה הגויית יהא תלוש ונעקר) אם לא יתנהג כתורה. משא"כ בימינו שכ"כ הרבה יש חופשים, ולא רק שאינם מתקשים בגלל זה אלא שעומדים עוד בראש האומה והקהילות, וע"כ יש לחוש שאיננו באמת מקבל עליו לשמור את המצוות, אלא שמשום הסיבה הוא אומר בפיו אבל ליבו בל עמו. והריטב"א אומר שאגב אונסו גמר וקיבל, ובימינו י"ל שאגב אונסו הוא אומר מה שאומר, אבל למה לו לגמור בדעתו לשמור באמת. וד"ל¹.

וממילא כיון שאזדא לה חזקה זו, א"כ נשאלת השאלה, כיון שללא ספק רבים מגויים אלו הבאים להתגייר חונכו משחר ילדותם על ברכי הכפירה בה', ועכ"פ ודאי בכפירה בתורה מן השמים, בתורה שבכתב ובע"פ, וא"כ מנין לנו הברור שאנשים אלו שינו את השקפת עולמם היסודית? הרי כל מי שמתעסק מעט בענייני קירוב אחינו הרחוקים יודע שדבר לא קל הוא לשרש דעות קדומות ולקרבתם לצור מחצבתם אע"פ שישראל קדושים הם, וא"כ מי פתי יאמין שכל אותם אלפי גויים הבאים להתגייר מדי שנה, באופן שכוונתם המוצהרת [ואין חולק על כך] היא לשם תועלת, שיוכלו להינשא באופן רשמי ולהרגיש חלק מהעם, ובעיקר כדי שילדיהם יוכלו

1 הגרי"א הרצוג בהיכל יצחק בסי' כא סעיף ג, ועי' מ"ש שם סי' כ סעיף ו ובפסקים וכתבים יו"ד סימן פט וסימן צב. וכן עיין בדבר אברהם ח"ג סימן כח, ובמ"ש הגר"ש ישראל בפס"ד בענין האח והאחות, ורבים אחרים.

להרגיש חלק מהעם היהודי ולא להרגיש זרים, מי תקע לידינו אומדנא זו שבאמת עזבו את כל השקפת עולמם ובחרו באמונת אומן להאמין באלוקי ישראל, ובתורה שמסר לנו בסיני, תורה שבכתב ושבע"פ? הרי הסברא הישרה אומרת ההיפך, וכדברי הרב הרצוג זצ"ל, שכיון שאין מי שמכריחם לקיים את המצוות באמת ולהאמין בליבם בכנות, וכל ההכרח שיש להם הוא רק ל"הצהיר" על קבלת המצוות ולהפגין ידע על חלק מההלכות ועל משהו מתולדות עם ישראל, הסברא הישרה היא שלכל הפחות רובם מסתפקים בזה, ובוודאי אין לנו שום אומדנא שמוציאה מחזקה זו.²

2 כאן המקום לשרש טעות נפוצה שרבים מחזיקים בה, שהגרי"ש אלישיב זצ"ל היה מהמתנגדים לביטול הגירות בענין 'האח והאחות' משום שסבר שבאופן עקרוני לא ניתן לבטל גירות. בתשובתו בענין זה כתב כך: "ונראה עוד בהא דנוהג בדרכי ישראל אין בזה כללים קבועים, ויש לשקול כל דבר לפי הענין והזמן. ומלפנים כשראינוהו טובל לקריו וכיו"ב, ויחד עם זה הוא עובר על אחת ממצות ד' אשר לא תעשנה, גם אם דבר זה מדברי סופרים, נראה פשוט שזה היה מהוה ריעותא בחזקה (אם לא כשיש לתלות בחסרון ידיעה). אך בזמנינו יש לדון שההתנהגות בדרכי היהדות שעל ידה נקבעת הגירות לובשת קצת צורה אחרת, ואם ראינוהו מתנהג כדרך שהיהודים מתנהגים, כגון שהוא מבקר בביהכ"נ בשבתות ויו"ט, ולוקח באטליז כשר, לא עובד בשבת, וכיו"ב, י"ל דעי"ז מחזיקים אותו לגר גם כשעובר על דבר מדברי סופרים. והנה לפי האמור א' בורקובסקי [=בעלה הראשון של אמם של 'האח והאחות', ממנו נפרדה ללא גט ונישאה ליהודי אחר וילדה לו את האח והאחות] הוא תושב תל אביב עשרות בשנים, לדבריו היה מבקר בביהכ"נ בשבתות והיה מוכר כיהודי, ולא הופיעו בביה"ד אלא שני עדים – שאחד נשוי נוכרית, והשני מעיד בפני ביה"ד שהוא עצמו אכל חזיר וטרף ביהכ"פ, והם אשר באו לקבוע כי בורקובסקי לא היה מוכר כיהודי – ואטו עליהם ניתן ונסמוך לבטל מעשה בי"ד הנ"ל (וגם בזה שהתחתן בלשכת הרבנות עם אשה יהודיה הוחזק לכאורה בביה"ד כיהודי), כל עוד והדבר לא יתברר על פי עדים נאמנים והוכחות חותכות על מעמדו האישי של א' בורקובסקי על התנהגותו, ואיך הוא מוכר לאנשי הסביבה, הרי אין בידינו להכריע בנידון". היו שרצו להביא מכאן ראייה שדעת הגרי"ש שם הייתה שקבלת כל המצוות אינה מעכבת, שהרי כתב שבהא דנוהג בדרכי ישראל אין כללים קבועים ויש לשקול בכל מקום כפי הענין, וא"כ לשיטתו אין לבטל גירות משום חיסרון בשמירת המצוות. אמנם פשוט שאין שייכות בין הדברים, שהרי שם הנידון לא היה כלל על אופן הגירות אם נעשה בקבלת כל המצוות או לא, אלא הנידון היה על חזקת יהדות, שהדין הוא שכאשר ראינו אחד שהיה מוחזק לגוי נוהג בדרכי ישראל תמיד טובל לקריו וכו' מחזיקים אותו בחזקת ישראל ואמרינן שוודאי התגייר, שאי לאו הכי לא היה נוהג בדרכי ישראל. וזהו שכתב הגרי"ש, שכיון שבמקרה הנ"ל הוחזק לפי דבריו בדרכי ישראל, אף אם יש עדויות שעובר על כמה עבירות אין כאן ריעותא בחזקה לומר שמכך מוכח שלא התגייר, **אלא אדרבה ממה שנוהג כדרך היהודים בהרבה מדבריו מוכח שהתגייר**, שאי לאו הכי לא היה מתנהג כיהודי. ומה שראינו שיש דברים שעובר עליהם יתכן שנמשך אחר סביבתו הרעה, או שלא ידע שהוא אסור וכיו"ב. אבל לגבי עצם גירותו ודאי אין להוכיח ממה שאחר זמן ראינו שעבר על דברים אחדים שמתחילה לא קיבל אותם עליו, שאדרבה מסתבר שהבי"ד הראשון שגיירו אותו, שהיה בית דין כשר ושחזקת בתי דינים שהם כשרים וראויים כל עוד שאין בהם ריעותא, בדק ווידא שהייתה כאן גירות בקבלת כל המצוות כדת וכדין, ולכך אין לנו לפסול את גירותו, ולהתיר על פי זה ממזרים לבוא בקהל. אמנם אם היה ידוע לנו בוודאי שמתחילה כאשר קיבל מצוות קיבל אותן חוץ

כל זאת מלבד מה שידוע לכל על אורח החיים של רוב המתגיירים, שמיד לאחר גיורם חוזרים לסורם; וא"כ שוב נשאל, מי פתי יאמין ששינו את השקפת עולמם פעמיים? וכדבריו הנכוחים של הרב משה ליכטנשטיין³:

מובן שאם מדובר על גר שהתגייר ושומר מצוות גם לאחר מכן, קדוש יאמר לו, מצוה לקרבו, והדיון הזה לא נוגע למעמדו. הדילמה היא ביחס לגרים שהתגיירו ואורח חייהם אינו תואם את הקבלה שעשו בשעתו; לטעמי, קשה מאוד לראותם כגרים שקבלת המצוות שלהם בשעתה יכולה להיחשב כמשמעותית. לו היה מדובר באדם הבוחר להתגייר בחברה בעלת תפיסת עולם דתית, והיה מגיע לבית הדין כאדם מאמין, היה בהחלט סביר לראות את קבלת המצוות שלו ככנה, ואת מעשיו בהמשך להחשיב כתוהה על הראשונות. אולם, אדם הבא מחברה בעלת אוריינטציה חילונית חזקה שלתוכה נולד ובה גדל, המעוניין להתגייר לשם רווח אישי, ואיננו ידוע כאדם מאמין ובעל נטייה ליהדות טרם היכנסו למסלול הגיור, וידוע שחדל לשמור מצוות לאחר שסיים את התהליך, האם נוכל לומר שכאשר קיבל מצוות בפני בית הדין אכן היה כן? במלים אחרות, האם עלינו להניח שעומד לפנינו אדם שפעמיים שינה את תפיסת עולמו ואורח חייו, ושכל קשר בין אורח חייו החילוניים של קודם הגיור ולאחריו הינו מקרי בהחלט - או שעלינו לראות לפנינו אדם עקבי, שקו ישר מחבר בין העולם שלו לפני הגיור ולאחריו, ורק ההתחייבות בבית הדין נתפסת בעינינו כחסרת משמעות? למותר לציין שקבלת מצוות איננה אמירת נוסח או דקלום טקסט, אלא הצהרה המבטאת את השכנוע הפנימי שבלבו של אדם, ובלעדיו לא תועיל הצהרה בפני בית הדין.

ויש להבחין שבענין זה קיים גם חילוק גדול נוסף בין הדורות שעברו לדורנו, שבדורות קדמונים רוב ככל בני האדם היו מאמינים ובעלי דת, והדבר היה ברור שכאשר האדם נכנס לעם אחר הוא מקבל עליו את אלוהיו ואת דתו ואת שמירת תורתו ומצוותיו; אמנם עתה, כיון שהעולם בחלקו הגדול אינו דתי והאמונה רחוקה מכליותו, וכי משום שרוצה להיכנס לעם ישראל [שגם הוא לצערינו ברובו חילוני]

מדבר אחד, מבוארת דעת הגרי"ש כדעת רוב ככל הפוסקים שאין ערך לגיורו. אתה הוראת לדעת שאין כלל ראיה ממקרה זה שדעת הגרי"ש א"צ"ל הייתה שבאופן עקרוני אי אפשר לבטל גירות: א. שם הנידון היה על חזקת יהדות שמוכיחה שהיה גיור, ולא על עצם הגירות שנפל בה ריעותא שלא היתה כדין; והגיור עצמו חזקתו שנעשה בכשרות כיון שנעשה בפני בי"ד כשר, שלא נתעוררה עליו שום ריעותא שאינו בודק מספיק טוב וכיו"ב. ב. דברי הגרי"ש נסובים שם רק על מי שמצאנו שעובר על דבר מדברי סופרים ושומר את עיקרי המצוות, וזה חילק לגבי חזקת יהדות בין דורות עברו לדורינו. ג. שם נאמרו הדברים לחומרא, שאין די הוכחות להתיר את הממזרים לבוא בקהל, ולא נאמר כדבר ודאי שיש לסמוך עליו גם לקולא.

3 ראש ישיבת הר עציון, בדף הקשר של הישיבה מס' 1145.

משום כך ישנה את דעתו והשקפתו הכפרנית שחונך בהן מנעוריו? קשה מאוד להניח זאת בלא ראייה ברורה.

גירות של מין

הפוסקים דנו אם 'דברים שבלב אינם דברים' נאמר גם בגירות, ולדעת רוב האחרונים התשובה שלילית. אמנם נראה פשוט שלגבי שאלת האמונה - בוודאי דברים שבלב הוו דברים, שהרי האמונה עיקרה בלב, ואין ערך לאמירת האדם שהוא מאמין כאשר אינו מאמין בלבו. וכאמור לעיל - דבר פשוט ומוכרח שקבלת האמונה היהודית היא דבר מעכב, והיא יסוד הגירות.

ומלבד זאת שעצם קבלת האמונה [כחלק מקבלת היהדות והתורה] עיקרה בלב, עוד בה שמי שכופר ואינו מאמין בה' ובתורתו הרי הוא מין, ודבר פשוט וברור שלא שייך לומר שאדם שמוגדר מין יוכל להיות בכלל "מקבל ברית", שהרי הוא מפקיע את עצמו מהברית בדעותיו, והרי זה טובל ושרץ בידו, שהרי אין לך עובר על הברית ומחללה יותר מהמינים⁴. וכיון שמין ודאי מוגדר לפי מה שבלבו, לכך אם בלבו אינו מאמין לא שייך להגדירו בכלל מקבלי ברית.

דעת הרמב"ם

אמנם לכאורה עומדים מול דברינו דברי הרמב"ם הנודעים (איסור"ב פי"ג הל' יד-יז) לגבי גירות נשות שלמה ושמשון, שכתב שנגלה סודן והוכיח סופן על תחילתן שהיו עובדות ע"ז, ובכל זאת קיימו שלמה ושמשון נשותיהם אע"פ שנגלה סודן. ומדבריו יש להבין שהתברר שנשות שלמה ושמשון גם בתחילה לא זנחו את הע"ז שלהן; וא"כ לפי מה שנתבאר כאן קשה, שהרי אם בשעת הגירות הייתה מחשבתן לעבוד עבודה זרה, והמשיכו לקבל על עצמן את הע"ז כאלוה - כיצד חלה הגירות, הרי גם מחשבת ע"ז וקבלת אלוהות עיקרה בלב, ומי שאינו מקבל עליו את ה' אלוקי ישראל איך שייך להגדירו בכלל מקבלי הברית?

והנה, אין לפרש בדברי הרמב"ם שכוונתו שחלה גירותן אע"פ שמתחילה לא קיבלו את המצוות כי אין קבלת המצוות מעכבת בגירות - שהרי כתב הרמב"ם 'הוכיח סופן על תחילתן', כלומר שבתחילה לא ידעו המגיירים מכך, וכן כתב 'נגלה סודן', כלומר שמתחילה היה הדבר סוד ולא ידעו המגיירים מתחילה מהי דעתן, ומכאן שאם היו יודעים את דעתן לא היו מגיירים אותן.

ומ"מ לכאורה נראה מדברי הרמב"ם שדעתו היא שדברים שבלב אינם דברים בגירות, ולכן אע"פ שהוכיח סופן ונגלה סודן שכבר מתחילה לא קיבלו עליהן את

4 כמבואר בדברי הרמב"ם במקומות רבים: הל' ממרים (פ"ג הל' א-ב), עבודה זרה (פ"ב הל' ה), עדות (פ"א הל' י), רוצח (פ"ד הל' י), גזילה ואבידה (פ"א הל' ב), ועוד מקומות.

המצוות - מ"מ חלה גירותו, אף שמחשבתו הייתה לע"ז שוודאי עיקרה בלב. ולפי פירוש זה כוונת דבריו שנשות שלמה ושמשון שקרו בשעת גירותן לבית דין ההדיוטות שגייר אותן, ואע"פ שמחשבתו המודעת הייתה לע"ז - הן אמרו לפני בית הדין שהן מאמינות בה' ובתורה ומקבלות עליהן את התורה. ולמעשה הכתוב חשבן כאילו הן גויות - כיון שנתגיירו לשם דבר, כמו שהוכיח סופן כשנגלה סופן שכל דבריהן היו מן השפה ולחוץ, ובכל זאת בדיעבד גירותן גירות. כך נראית לכאורה דעת הרמב"ם. אך נראה שאין לפרש כך, כיון שבכל התורה כולה לא אמרנו הוכיח סופם על תחילתם באופן כזה שההוכחה באה אחר זמן רב, ואין שום סיבה לכאורה שכאן הדין יהיה שונה. ובכלל, כיצד אפשר להוכיח בוודאות ממה שעשו בסופן שכבר מתחילה בשעת קבלת הגירות שקרו לבית הדין, הרי מבואר בגמרא שהגרים 'סורן רע' ויש להם נטייה לחזור לקלקלתם, ואף כאשר הם מחליטים באמת לשנות את דרכם הם עומדים בפני ניסיון גדול לחזור לטבעם ולדרך חינוכם מינקותם; וא"כ כיצד אפשר להוכיח ממה שאירע עמן בסופן שמתחילה לא קיבלו את המצוות?⁵ אין ראייה מכך שחזרו לסורן שגם בתחילת דרכן שקרו, ולכן אין לכאורה שום טעם לכך שיחשיב אותן הכתוב כאילו הן גויות!

ומעוד טעם אין נראה שכוונת הרמב"ם כאן שהתברר לנו שהם שקרו בתחילה, שהרי הרמב"ם בריש הפרק ביאר שהגדרת הגירות היא להיכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה, ולשם כך צריך את מעשי הגיור מילה טבילה וקרבן⁶; ומהלכה י"ד עד סוף הפרק מבאר הרמב"ם את ה"מצוה הנכונה" לכתחילה, ושם מבאר שהמצוה הנכונה היא לבדוק אם יש לגר עילה, וכמו כן יש מצוה להודיע לו "כובד עול התורה וטורח שיש בעשייתה על עמי הארצות", וגם הודעה זו נעשית על מנת לבדוק את כנות כוונתו לשם שמים, כדי שאם אין כוונתו כנה ואינו רציני מספיק יפרוש⁷. ולא נראה שכוונת הרמב"ם לחדש כאן חידושים נוספים, כגון שדברים שבלב אינם דברים בגירות!

לכך לענ"ד נראה ברור, שכוונת הרמב"ם בלשונותיו 'הוכיח סופן על תחילתן' ו'נגלה סופן', שיש בגירות לשם דבר מעין 'אהבה התלויה בדבר', וכאשר 'בטל דבר בטלה אהבה'. באהבה התלויה בדבר האוהב אינו אוהב את עצם העניין הנאהב - אלא רק את התועלת הצדדית שיש בו; כך המתגייר לשם דבר, כגון לשם אישות, אינו אוהב ומקבל את התורה מחמת עצמה, אלא אוהב אותה ומקבלה עליו רק משום התועלת הצדדית שהיא מביאה לו, ולכך כאשר תיבטל התועלת יחזור לסורו. יתר על

5 ואין לומר שהדבר נודע לנביא בנבואה שכך היה בתחילתו, שא"כ אין זה 'הוכיח סופן על תחילתן' אלא שהדבר הוכח בנבואה.

6 כלומר כשם שבקניינים הגדרת הקניין היא שהאדם מגיע לקנות את החפץ שיהא שלו, והצורה לעשות זאת היא ע"י מעשה קניין, כך גם הגדרת הגירות היא קבלת אמונת ישראל, ומעשה הגיור כולל מילה טבילה וקרבן (ובזה"ל קרבן אינו מעכב).

7 לאפוקי הודעת מצוות השניה בשעת הטבילה שנעשית לשם קבלת התורה בשעת הגירות, כאן ההודעה נעשית כמבואר בגמרא כדי להפרישו (ובמקום אחר הארכנו בעניין זה).

כן, אפילו קודם שתיבטל התועלת עלול הגר שהתגייר מחמת דבר לחזור לסורו, כיון שהחיבור שלו עם התורה אינו חיבור אמיתי, אלא חיבור חיצוני ורופף דרך התועלת שהוא מקבל מהדבר. והנה בכל גיור לשם דבר קיים חשש סביר שכל הגיור הוא חיצוני, ללא חיבור אמיתי לעצם הדבר, ואע"פ שלמעשה הגר מקבל עליו במחשבתו המודעת את התורה והמצוות - אבל אין זה כלל רצון פנימי בעצם התורה והמצוות. אמנם אין הדבר ברור שכך הוא, ויתכן שלמרות שהמניע והסיבה הראשוניים לגירות הם חיצוניים - נוצר גם חיבור פנימי ואמיתי עם עצם אמונת התורה וקבלת המצוות. ולכך הדין הוא כמו שכתב הרמב"ם (הל' טו-יז) שלא דוחים אותם - וגם לא מקרבים אותם עד שתיראה אחריתם, ואם רואים שהם ממשיכים להתנהג בדרכי התורה ומיישרים מעשיהם לשם שמים מקרבים אותם. וכך בנשות שלמה ושמשון חשבן הכתוב כאילו נשאו גויות כיון שהתגיירו לשם דבר, והוכיח סופן על תחילתן שגירותן הייתה חיצונית ורק לשם תועלת וללא חיבור אמיתי עם התורה והמצוות. וזהו 'נגלה סודן', שנגלה שאע"פ שמחשבתן המודעת הייתה לקבל תורה ומצוות - היה זה רק לשם הדבר החיצוני, אך בפנימיות ליבן נשארו שייכות לעברן ולמה שחונכו וגודלו עליו מנעוריהן, ולכך חשבן הכתוב כאילו הן גויות⁸.

ויתכן לפרש בביאור 'הוכיח סופן' ו'נגלה סודן' שכבר מתחילה עמדו לחזור לסורן בהמשך, כיון שבפנימיות ליבן לא התנתקו מהע"ז. או אפשר לומר שהוכיח סופן את החשש שחששנו מתחילה שיחזרו לסורן, שהרי בדיוק משום כך אסרנו מתחילה לגיירן (והן התגיירו בבי"ד הדיוטות בלי רשות בי"ד וכנ"ל). וכן יש לפרש עוד שמתחילה חששו ולא ידעו מה יעלה בסופן, ולבסוף נגלה הסוד שהיה מוסתר מתחילה וגם חזרו לסורן. והכל עולה לקנה אחד⁹.

וכך משמע מלשונו של הרמב"ם בהל' יז, כאשר הוא מסכם את החידוש של חלות הגירות הוא מתחיל מגר שלא בדקו אחריו או שלא הודיעהו המצוות ועונשן ש"אפילו נודע שלשם דבר הוא מתגייר יצא מכלל הגויים", משמע שזהו החידוש הגדול ביותר - שגם בנודע שלשם דבר מתגייר חלה הגירות. ועל זה כתב "ולפיכך קיימו שלמה ושמשון נשותיהם ואע"פ שנגלה סודן", ואם כוונת הרמב"ם לבאר כאן חידוש נוסף, שאע"פ שנגלה שמתחילה לא קיבלו כלל את המצוות חלה הגירות - כיצד כתב 'ולפיכך', היה לו להוסיף 'ולא עוד אלא אפילו נודע שבלבו לא קיבל כלל התורה חלה הגירות, ולפיכך קיימו' וכו'! משמע מלשונו 'ולפיכך' שהטעם לדינן של נשות שלמה ושמשון כבר התבאר בהלכה זו, והוא שנתגיירו לשם דבר.

8 וכעניין זה נאמר בגמרא (קידושין עה, א) 'גר עד עשרה דורות מותר בממזרת, או עד שישתקע שם ע"ז מפיו' - ודאי שאין הכוונה שהגר עובד עדיין ע"ז, אלא שלא התנתק לגמרי מבית אביו, ובצפונות לבו קיימת עוד זיקה כלשהי לדרכו הקודמת. וכן אמרו חז"ל 'גר עד עשרה דרי לא תבזי ארמאי באפיה' (ב"מ נט, ב), שסורן רע.

9 [אמנם עדיין צ"ע, שהרי לדעת הרמב"ם גם אחרי ש'נתגלה סודן' קיימו אותן שמשון ושלמה כנשיהם, ולא גירשו אותן מביתם! העורך י"ק. תשובת המחבר: הן נחשבו יהודיות משומדות ולא גויות ממש, ראה להלן.]

ומצאנו אחד מן הראשונים שמפרש את הרמב"ם באופן חד משמעי כך, שגר שלא התכוון לעבוד את ה' אין גירותו תופסת כלל, והוא מפרש שכוונת דברי הרמב"ם 'הוכיח סופן ונגלה סודן' הוא שנתגיירו לשם דבר; כך כתב רבינו אברהם מן ההר בפירושו ליבמות (עו, ב): 'ואף על פי שנגלה סודן - כלומר שעל דבר נתגיירו ועבדו בסוף ע"ז, ליכא לאו דלא תתחתן, דישראליות משומדות נינהו... ואף על פי שהיה להם לפרוש מהן הואיל וחזרו לעבוד ע"ז - הואיל ונתגיירו וליכא לאו דלא תתחתן היה הדבר קשה להם לפרוש מהן, ומפני זה קשר הר"מ אחר זה ומפני זה אמרו חכמים קשים גרים לישראל וכו'. ולזה כיון הר"ם בלא ספק. מפורש בדבריו שלדעתו 'הוכיח סופן ונגלה סודן' היינו שנתגלה עצם זה שנתגיירו לשם דבר ומשום כך חזרו לסורן, ולא שנתגלה שמתחילה לא קיבלו על עצמן עול התורה והמצוות - מפני שאז לא הייתה גירותן גירות כלל¹⁰.

מסקנה

גרים המגיעים ממקום שחזקה שגדלו על ברכי הכפירה בה' ובתורתו, כדי להוציא מחזקה זו ולומר ששינו את כל השקפת עולמם בעינין אומדנא גדולה. כשאנו בטוחים בכנות כוונתו לשמור את כל המצוות יש לנו יסוד להניח שהוא כנראה מאמין בה' ובתורתו, כי מחמת סיבה חיצונית לא נראה שהיה מקבל עליו באמת לשמור ולעשות ככל התורה והמצוה, מעמסה גדולה מאוד שלא היה נוטל על כתפיו אם לא היה מאמין. אך כאשר האומדנא בנויה על כך שהתארח כמה שבתות אצל משפחה מארחת שומרת מצוות וסעד עמה סעודות שבת ואף הלך לתפילות, ומכך שצלח את הבחינה על ידיעת חלק מההלכות - אין זו כלל אומדנא מספקת על כנות אמונתו¹¹. ראוי על כן שהמעוניינים לגייר יקדישו את עיקר מאמציהם לשכנע את הבאים להתגייר להאמין במציאות ה' ובתורה מן השמים, כשם שפועלים ארגוני הקירוב וההחזרה בתשובה, כי אם הגר באמת מאמין בה' ובתורה מן השמים יש יסוד להניח שישמור את התורה והמצוות, ואם אינו מאמין - מה יתנו ומה יוסיפו ידיעתו את ההלכה ונכונותו לשמור קצת מצוות קודם גיורו בשעה שאין אמונה בלב? גם בתי הדין המגיירים צריכים לברר היטב האם הגר כן באמונתו בה' ובתורתו, מפני מה בא לחסות תחת כנפי השכינה ומה שכנע אותו באמיתות היהדות. וה' ינחנו בדרך אמת למען כבוד שמו, לשמור על היעוד הקדוש של היותנו לו ממלכת כהנים וגוי קדוש.

10 וכן מבואר בדברי הסמ"ג ועץ חיים שסודן של נשות שלמה ושמרון הוא שנתגיירו לשם דבר ותו לא, ודבריהם לקוחים מדברי הרמב"ם [אמנם לענ"ד הדברים דחוקים מאוד בלשונו של הרמב"ם. העורך י"ק].

11 מה עוד, שגם כאדם ישראלי המעוניין לשבת בקביעות בתוך עם ישראל ולהיחשב כיהודי, מעניינת אותו ומסקרנת אותו הדת היהודית, וחשוב לו להכיר את המצוות שגם חילונים שאינם רואים את עצמם כמחויבים לתורה מכירים אותן ומתייחסים אליהן.